

BEDA DUDÍK OSB DOKTORANDEM V OLOMOUCI

Ema Tomášková

Povýšení olomouckého lycea na univerzitu roku 1827 mimo jiné umožnilo tomuto vysokému učení začít znovu udělovat akademické grady včetně doktorských. Jedním z těch, kdo možnosti získat v Olomouci doktorát filozofie a svobodných umění využili, byl i čerstvý profes rajhradského benediktinského opatství a student brněnského teologického učiliště Beda Dudík.¹

Rajhradský klášter, povýšený roku 1813 císařem Františkem I. na opatství, patřil mezi nemnohé řeholní instituce, které unikly zrušení císařem Josefem II., což ovšem s sebou přinášelo i jistá negativa, kromě jiného nutnost přizpůsobovat se požadavkům osvěcenského státu.² Jedním z nich byla i povinnost zajišťovat výuku náboženství, klasických jazyků a světových dějin na brněnském filozofickém ústavu, zřízeném roku 1807.³ Na konci třicátých let 19. století zde vyučovali profesori Anton Rücker (náboženství) a Gregor Wolny (dějiny a klasickou filologii), který si ovšem opatovi již delší dobu stěžoval na úbytek sil a také se chtěl více věnovat své vědecké práci.⁴ Opat jej hodlal ve filozofickém ústavu nahradit P. Jakobem Schneiderem, který se na učitelskou dráhu začal připravovat soukromým studiem a skládáním příslušných zkoušek na olomoucké univerzitě. V říjnu roku 1837 úspěšně absolvoval zkoušky z klasické literatury a řecké filologie, na jaře 1838 pak z řecké a latinské literatury, z estetiky a z rakouských dějin, vše s výborným prospě-

¹ Od roku 1827 byl čtrnáctým doktorem filozofie promováným v Olomouci. Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc (dále jen ZAO-O), fond Universita Olomouc, inv. č. 657, kniha č. 609 (Serie děkanů, profesorů a doktorů, promováných na filozofické fakultě; seznam rigorosantů a promoci 1828–1851), fol. 4r.

² Podrobněji viz MEISSNER, Erhard: *Die Benedictinerabtei Raigern im Wandel zweier Jahrhunderte (1813–1950)*. Bohemia: Jahrbuch des Collegium Carolinum, Band 19, München – Wien 1978, s. 85–121; ČERNUŠÁK, Tomáš: *K situaci v moravských klášterech v pojosefinské době*. In: Týž: *Proměny řeholního života na Moravě od pozdního středověku do doby moderní*. Brno 2009, s. 67–76 (nepublikovaná rigorózní práce HU FF MU Brno).

³ Rajhradský klášter sem měl vysílat dva profesory, další vyučující povinně zajišťovali augustiniáni z kláštera na Starém Brně (pro teoretickou a praktickou – morální – filozofii a pro matematiku) a premonstráti z Nové Říše (profesor fyziky). Moravský zemský archiv Brno (dále jen MZA), fond E6 – Benediktýni Rajhrad (dále jen E6), kart. 110, inv. č. 1672, sign. D c 1 bis (Dějiny filozofických stolic v Brně svěřených benediktinům).

⁴ MZA, fond E6, kart. 292, inv. č. 2526, sign. F b 18 a (Anály rajhradského kláštera 1832–1839), fol. 35–38.

chem. Brzy poté byl ovšem postižen psychickou chorobou (jejíž záchvaty se u něj objevovaly po zbytek života) a opat byl nucen vybrat jiného kandidáta.⁵ Jeho volba padla na klerika fr. Bedu.

Když absolvent brněnské filozofie (tehdy ještě) František Dudík přemýšlel roku 1835 o dalším směřování svého života, nadchla jej myšlenka předávání získaných vědomostí jiným a vážně uvažoval o vstupu do piaristického řádu. Po konzultaci tohoto záměru se svým učitelem náboženství a pedagogiky P. Benediktem Richterem však požádal (už jako student prvního ročníku teologie v Brně) o přijetí do Rajhradu.⁶ Zde se v rámci noviciátu věnoval studiu živých jazyků a některých „filozofických“ disciplín, takže mohl počátkem října roku 1837 odcestovat spolu s P. Jakobem do Olomouce a zde s výborným prospěchem vykonat zkoušky z estetiky a dějin umění a z dějin rakouského státu.⁷

V době, kdy nepřijemná duševní nemoc znemožnila P. Jakobovi začít vypomáhat profesorovi Wolnému s výukou, měl tedy opat v klášteře k dispozici klerika, studenta druhého ročníku teologie, se složenou částí příslušných zkoušek, se zájmem o výuku – a o získání doktorátu filozofie. Tím Beda Dudík jak zapadal do učené tradice rajhradského opatství, tak plně odpovídal nárokům, které na členy jeho řádu kladl tehdejší stát.

Podmínkou získání doktorátu filozofie tehdy bylo složení tří přísných zkoušek – rigoros – a to z teoretické a praktické (morální) filozofie, ze světových dějin a z matematiky a fyziky.⁸ Nejbližší univerzity, kde tak bylo možno učinit, se nacházely v Praze, kde jako první z rajhradských benediktinů získal tento titul právě Dudíkův učitel Benedikt Richter (profesor Wolny doktorát v této době ještě neměl, získal jej až roku 1849⁹), dále ve Vídni, kam se právě budovalo přímé vlakové spojení z Brna (přes Rajhrad) a o níž fr. Beda pů-

⁵ MZA, fond E6, kart. 292, inv. č. 2526, sign. F b 18 a (Anály rajhradského kláštera 1832–1839), fol. 67.

⁶ Viz Dudíkův vlastní (latinský) životopis zapsaný v „albu“ doktorů olomoucké univerzity. ZAO-O, fond Universita Olomouc, inv. č. 658, kniha č. 610 („Album“ doktorů filosofie a svobodných umění 1833–1847), fol. 14. Koncept je dochován v pozůstalosti: MZA, fond E6, kart. 151, inv. č. 1947, sign. D m 3/1 – 2, fol. 16.

⁷ MZA, fond E6, kart. 151, inv. č. 1947, sign. D m 3/3 – 1, fol. 80 a 81 (Vysvědčení ze 4. října 1837).

⁸ NEŠPOR, Václav: *Dějiny university olomoucké*. Olomouc 1947, s. 112. Další podmínkou, Nešporem nezmiňovanou, byla i neúčast v různých tajných spolicích a hnutích, kterou bylo nutno dosvědčit čestným prohlášením (reversem). Viz MZA, fond E6, kart. 151, inv. č. 1947, sign. D m 3/1 – 1, fol. 21 (Dudíkův revers).

⁹ KINTER, Maurus: *Vitae monachorum qui sub anno 1613 in monasterio O. S. B. Raihradensi in Moravia professi in Domino obierunt*. Brunae 1908, s. 122.

vodně uvažoval,¹⁰ a v moravské Olomouci, kterou nakonec – ke spokojenosti svého opata Viktora Schlossara – zvolil.¹¹

Opat¹² jeho záměr plně podporoval, jak je vidět i z dochovaných konceptů dopisů, kterými se obracel na olomoucké profesory a další osoby, které mohly být v této záležitosti nějakým způsobem nápomocny. S většinou z nich byl v kontaktu už dříve, v době, kdy se na učitelskou činnost ještě připravoval i P. Jakob Schneider.

Nejstarší dochovaný soubor konceptů těchto dopisů pochází totiž už z 30. září 1837¹³ a opat se v něm obrací na tehdejšího provizorního direktora filozofických studií prof. J. B. Fuxe,¹⁴ profesora dějin K. J. Vietze,¹⁵ profesora estetiky a klasických jazyků M. von Canavala¹⁶ a v neposlední řadě na probošta olomoucké kapituly J. B. Petteaniho,¹⁷ kterého žádá o poskytnutí ubytování dvěma rajhradským klerikům v jeho rezidenci.¹⁸ Očekává od něj, že bude nad mladými benedikty „bdít jako tatínek“.¹⁹

¹⁰ Lákalo jej tam zejména obecně rozšířené mínění o menší náročnosti zkoušek. MZA, fond E6, kart. 292, inv. č. 2526, sign. F b 18 a (Anály rajhradského kláštera 1832–1839), fol. 78.

¹¹ „Ich finde es ganz in der Ordnung, daß sich unsere Landeskinden an der Landesuniversität zu Olmütz promoviert lassen, und nicht nach Wien oder Prag gehen...“ MZA, fond E6, kart. 151, inv. č. 1947, sign. D m 3/3 – 1, fol. 65 (Koncept opatova dopisu prof. Wittgensovi z 23. října 1837). Tuto myšlenku opakuje Schlossar i v několika dalších konceptech dopisů z této doby.

¹² Viktor Martin Schlossar (1793–1854, opatem od roku 1832). Podrobný životopis viz KINTER, M: c. d., s. 104–106.

¹³ MZA, fond E6, kart. 151, inv. č. 1947, sign. D m 3/3 – 1, fol. 61r–v (Koncepty dopisů z 30. září 1837).

¹⁴ Johann Baptist Fux (1785–1848). Viz <http://www.upol.cz/fakulty/ff/struktura/vedeni-fakulty/dekani-ff-up-v-olomouci/>, citováno 31. ledna 2011. Jeho osobě bude podrobnější pozornost věnována dále.

¹⁵ Karl Johann Vietz (1798–1872). K jeho osobě viz KRISTEN, Zdeněk: *Studium historie na vysokém učení v Olomouci do r. 1855*. In: Sborník Vysoké školy pedagogické v Olomouci, Historie, III., Praha 1956, s. 5–42, zde s. 30–31.

¹⁶ Michael Franz von Canaval (1798–1898). Viz <http://www.upol.cz/fakulty/ff/struktura/vedeni-fakulty/dekani-ff-up-v-olomouci/>, citováno 31. ledna 2011. Dále také: Nešpor, Václav: c. d., s. 130 a 140.

¹⁷ Johann Baptist Petteani (1783–1864) byl s opatem Schlossarem v kontaktu již dříve, jak dokládá inventář fondu E6 v MZA, který zaznamenává několik desítek dopisů z let 1836–1853 (sign. D c 28/8). Podrobný životopis uvádí Petteaniho nekrolog v Die Neue Zeit, 6. 4. 1864, s. 3.

¹⁸ Dnes budova Rektorátu UP. FIALA, Jiří a kol.: *Univerzita v Olomouci (1573–2009)*. Olomouc 2009, s. 137.

¹⁹ „Als Papa wachen.“ MZA, fond E6, kart. 151, inv. č. 1947, sign. D m 3/3 – 1, fol. 61v (Koncept dopisu probošta Petteanimu z 30. září 1837).

O necelý měsíc později, poté co P. Jakob i fr. Beda zkoušky s úspěchem absolvovali, se jejich opat obrací na svého bývalého učitele a nyní profesora filozofie v Olomouci Josefa Wittgense.²⁰ Dudík je zde popisován jako mimořádně talentovaný student, kterému zároveň nechybí dostatečná píle a touha po „vyšším vzdělání“.²¹ A právě v tomto kontextu je poprvé zmíněn jeho zájem získat doktorát. Opat tedy žádá prof. Wittgense o radu, zejména pokud jde o studijní materiály k rigorosu z teoretické a praktické filozofie; Beda Dudík totiž absolvoval filozofické studium v Brně, takže nemá žádnou zkušenost s olomouckým stylem výuky a požadavky ke zkouškám. O skutečnosti, že tato žádost nezůstala pouze v konceptu, svědčí brzká odpověď profesora Wittgense a koncept opatovy reakce na ni.²²

Další, velice podobný soubor konceptů dopisů vznikl 21.–22. března 1839.²³ Skupina jeho adresátů je téměř shodná – není v ní jen profesor Canaval, neboť jeho předměty nejsou součástí přísné zkoušky, ani on sám nezastává na univerzitě žádnou v tomto ohledu významnou funkci. Naopak přibyl dopis profesorům Spunarovi,²⁴ t. č. děkanovi fakulty, a Wittgensovi. Svým obsahem se těchto pět dopisů příliš neliší, jejich účelem je požádat o připuštění rajhradského klerika k přísné zkoušce z obecných dějin, ke které se cítí být připraven, a to pokud možno o velikonočních prázdninách. Direktora Fuxe se opat zároveň ptá na možnost získání doktorského gradu (po složení příslušných zkoušek) přímo v Olomouci, probošta Petteaniho opět žádá o ubytování fr. Bedy, kterého v tomto dopise chválí za to, že kromě tohoto nezanedbává ani své náboženské vzdělání, a profesoru Wittgensovi vysvětluje, proč Dudík koná jako první rigorosum z obecných dějin, a ne z filozofie.

Své první rigorosum složil Beda Dudík na Františkově univerzitě v Olomouci dne 26. března 1839²⁵ s výborným prospěchem. Průběh a výsledek

²⁰ Joseph Wittgens (1784–1846). Viz <http://www.upol.cz/fakulty/ff/struktura/vedeni-fakulty/dekani-ff-up-v-olomouci/>, citováno 31. ledna 2011.

²¹ „Höhere Ausbildung“. MZA, fond E6, kart. 151, inv. č. 1947, sign. D m 3/3 – 1, fol. 65 (Koncept opatova dopisu prof. Wittgensovi z 23. října 1837).

²² MZA, fond E6, kart. 114, sign. D c 17 c/68, fol. 638–639 (Wittgensova odpověď opatovi z 31. října 1837). MZA, fond E6, kart. 151, inv. č. 1947, sign. D m 3/1 – 3, fol. 6 (Koncept opatova dalšího dopisu z 29. listopadu 1837).

²³ MZA, fond E6, kart. 151, inv. č. 1947, sign. D m 3/1 – 3, fol. 9–10 (Soubor konceptů dopisů z 21. a 22. března 1839).

²⁴ Andreas Spunar (1794–1840). Viz <http://www.upol.cz/fakulty/ff/struktura/vedeni-fakulty/dekani-ff-up-v-olomouci/>, citováno 31. ledna 2011. Profesor Spunar byl bývalým spolužákem opata Schlossara, jako jedinému mu opat v dopise tyká a připomíná společné mládí.

²⁵ ZAO-O, fond Universita Olomouc, inv. č. 657, kniha č. 609 (Série děkanů, profesorů a doktorů promováných na filozofické fakultě, seznam rigorosantů a promócí 1828–1851), fol. 24r.

zkoušky opatu Schlossarovi v dopise nadšeně líčí nezávisle na sobě hned dva olomoučtí profesori – historik Vietz a matematik Fux.²⁶ Zkoušený zcela naplnil naděje v něj vkládané a v mnohém je i překročil.

V korespondenci rajhradského opata s olomouckými profesory následuje další, tentokrát pouze několikaměsíční přestávka. V tomto období prožil Beda Dudík kromě přípravy na další z přísných zkoušek také jednu ze zásadních životních událostí – 1. září 1839 složil v rajhradském opatství slavné řeholní sliby.

Koncem téhož měsíce²⁷ jej opat v dopise profesoru Wittgensovi opět doporučuje adresátově laskavosti a blahovůli, tentokrát u příležitosti blížícího se rigorosa z filozofie, o jehož zdárném průběhu (proběhlo 3. října²⁸) později prelátovi nadšeně píše opět profesori Vietz a Fux.²⁹

V análech rajhradského kláštera opat pro stejné období uvádí: „Fr. Bedam misi pro Pastoralia Olomucium, ut simul se praeparet pro Doctoratu philosophico.“³⁰ Fr. Beda měl tedy následující akademický rok strávit na Františkově univerzitě v Olomouci. O jeho průběhu jsme informováni ze dvou pramenů. Jedná se o sešit příjmů a vydání,³¹ který si v Olomouci pečlivě vedl a který patrně předkládal opatovi (v rámci řeholního slibu chudoby), a o osobní deník³² pokrývající zhruba druhý půlrok olomouckého pobytu. Z nich mů-

²⁶ MZA, fond E6, kart. 114, sign. D c 17 c/15, fol. 123 a 125 (Dopis profesora Fuxe) a sign. D c 17 c/62, fol. 580–581 (Dopis profesora Vietze).

²⁷ MZA, fond. E6, kart. 151, inv. č. 1947, sign. D m 3/1 – 3, fol. 7 (Koncept opatova dopisu z 26. září 1839).

²⁸ ZAO-O, fond Universita Olomouc, inv. č. 657, kniha č. 609 (Série děkanů, profesorů a doktorů promováných na filozofické fakultě, seznam rigorosantů a promócí 1828–1851), fol. 24v.

²⁹ MZA, fond E6, kart. 114, sign. D c 17 c/15, fol. 121–122 (Dopis profesora Fuxe) a sign. D c 17 c/62, fol. 577 a 579 (Dopis profesora Vietze). Oba dopisy jsou datovány 5. října 1839.

³⁰ „Bratra Bedu jsem poslal na pastorkálku do Olomouce, aby se zároveň připravoval na doktorát z filozofie.“ MZA, fond E6, kart. 292, inv. č. 2526, sign. F b 18 a (Anály rajhradského kláštera 1832–1839), fol. 81.

³¹ Jedná se o poměrně útlý svazek, jehož největší část zabírá jakýsi pokladní deník výdajů začínající v den odjezdu z Rajhradu a končící o deset měsíců později v den příjezdu tamtéž. O velice pečlivém přístupu k jeho vedení svědčí přesné vyčíslení každé udělené almužny a dalších výdajů v řádu jednotek krejcarů vídeňské měny (v ní je celý sešit veden). Dále je zde uvedena tabulka sumárních výdajů podle jednotlivých měsíců a seznam příjmů. Na vloženém listu dále nalezneme přehled kusů prádla svěřených pradelně podle dat, a to včetně částek za vyprání a správkou. MZA, fond E6, kart. 152, inv. č. 1947, sign. D m 3/1 – 10 (Knížka příjmů a výdajů za pobyt v Olomouci). Dále bude citováno jako Knížka příjmů a výdajů.

³² Dochovaná část deníku obsahuje záznamy z (až na výjimky) každého dne od 18. ledna do 25. května 1840. Obsahem záznamů jsou nejčastěji úvahy na nejrůznější, obvykle duchovní a morální, témata. Jako podnět k těmto úvahám Dudíkovi obvykle posloužila některá událost daného dne, setkání, případně přečtená kniha či zhlédnuté divadelní představení.

žeme poměrně dobře rekonstruovat každodenní život (dosti exkluzivního) olomouckého doktoranda konce první poloviny 19. století.

Největší podíl (více než čtvrtinový) na celkových výdajích ve výši 1391 zlatých sedm krejcarů vídeňské měny měly náklady spojené se studiem, přesněji řečeno zkušební taxy a posléze poplatky za doktorskou promoci (včetně pozvánek na ni). Za jednu přísnou zkoušku platil student více než 110 zlatých, u jiných zkoušek (fr. Beda absolvoval zkoušky z diplomatiky, numismatiky, klasické literatury a řecké filologie) byly taxy zhruba desetkrát nižší. Platby na teologické fakultě (pastorální teologie) a na diecézní hlavní škole (katechetika a metodika pro německé školy) přehled výdajů neuvádí.³³ Aby byl přehled o „školních“ nákladech úplný, je třeba k němu přičíst 112 zlatých za knihy,³⁴ psací potřeby a odměny za opisování různých textů a v tomto kontextu relativně zanedbatelných necelých 18 zlatých za soukromé hodiny italštiny.

Druhou nejvyšší částku v souhrnu výdajů si vyžádalo zajištění ubytování a stravy v Olomouci. Na rozdíl od dvou předchozích krátkých pobytů v Olomouci nebylo za těchto okolností možné žádat od probošta Petteaniho poskytnutí přístřeší v jeho rezidenci. V úvahu tedy (pro řeholníka – benediktinského mnicha) připadal kněžský seminář a dominikánský klášter. Za okolností, které podrobněji líčí profesor Vietz ve svém dopise rajhradskému opatu Schlossarovi z 27. září 1839,³⁵ se jako schůdnější ukázalo ubytování (i se stravou) v klášteře dominikánů.³⁶ Zvlášť si bylo nutné platit olej a svíčky,

Vzhledem k tónu některých úvah můžeme předpokládat, že se jednalo o deník ryze osobní (např. označení hostiny u kapitulního probošta jako „Fresserei“ dne 26. února ap.). Jeho zajímavostí je naprostá nevšímavost k jakýmkoliv církevním slavnostem, mším sv., pobožnostem a modlitbám. MZA, fond E6, kart. 178, inv. č. 1962, sign. D m 3/3i – 2 (Deník z roku 1840). Dále bude citováno jako Deník.

³³ Všechny zkoušky byly složeny s vyznamenáním. Viz Dudíkova vysvědčení. MZA, fond E6, kart. 151, inv. č. 1947, sign. D m 3/3 – 1, fol. 82, 83 a 93–96. Taktéž ZAO-O, fond Universita Olomouc, inv. č. 158, kniha č. 110 (Hlavní seznam posluchačů teologické fakulty 1837–1840), fol. 4v–5r.

³⁴ Většina nakupovaných knih je uvedena souhrnně (jako platba účtu v brněnském Seidlově knihkupectví). Jednotlivě je uvedena Homérova *Illias* a *Odyssea* a dvě učebnice: FUX, Johann: *Vorlesungen über reine Mathematik*. Olmütz 1839; GRAVISI, A. B. von: *Sprachen-Atlas, oder neueste synoptische Methode Englisch, Französisch, Italienisch, Spanisch in allen etymologischen Formen auf eine leichte und angenehme Art gleichzeitig zu lernen*. Güns 1836; Knížka příjmů a výdajů, zejm. fol. 4 a 11.

³⁵ MZA, fond E6, kart. 114, sign. D c 17 c/62, fol. 575–576 (Dopis profesora Vietze z 27. září 1839).

³⁶ Olomoucký dominikánský klášter se v té době pomalu vzpamatoval z krize, kdy se v první polovině třicátých let 19. století dokonce vážně uvažovalo o jeho zrušení. V této době v něm žilo kolem čtyř nebo pěti řeholníků (přesnější údaje pro jednotlivé roky nejsou k dispozici). MZA, fond E6, kart. 183, inv. č. 1968, sign. D m 3/3o – 5 (Dudíkův návrh zápisu do pamět-

ale také sluhu a topiče, který zároveň čistil boty. A samozřejmě stravu mimo dům a různé pochutiny (sýry, ovoce, kávu, cukr), včetně (zřídka) piva a vína.

Vybavení cely v dominikánském klášteře bylo pravděpodobně poměrně prosté, a to i kvůli těžkému období, kterým klášter nedávno prošel. Což ovšem čerstvému profesovi starobylého – a v jistém směru prestižního³⁷ – rajhradského opatství nevyhovovalo. Jak sám mnohokrát zmiňuje ve svém deníku, sláva jeho kláštera mu leží velice na srdci. Jeho snahu klášter a benediktinský řád obecně přiměřeně reprezentovat zřetelně vnímáme v mnoha směrech – od výborných výsledků univerzitních zkoušek přes společenské styky (o nichž bude zmínka dále) po reprezentativní vybavení studentského pokoje u dominikánů. O jeho mimořádnosti nás ubezpečují jak názvy jednotlivých kusů³⁸ a jejich ceny uvedené v přehledu výdajů, tak také úvaha o smyslu podobných nákupů v deníkovém záznamu z 18. března 1840,³⁹ která mohla reagovat na údiv a námitky okolí. Jeho pisatel zde konstatuje, že některé ze zakoupených kusů považuje za příliš nákladné i jeden olomoucký kanovník. A on, student, klerik, mnich kupuje věci, které i lidé s jistým postavením považují za luxus. Hájí se však argumentem, že tím chce vytvářet vysoké mínění o Rajhradě a benediktinech, jeho návštěvníci si mají pomys-

ní knihy olomouckých dominikánů za léta 1833–1844); ČERNUŠÁK, Tomáš: *Die Dominikanerklöster in Mähren in nachjosephischer Zeit*. In: Týž: *Proměny řeholního života na Moravě od pozdního středověku do doby moderní*. Brno 2009, s. 62–66 (nepublikovaná rigorózní práce HU FF MU Brno).

³⁷ Prestiž Rajhradu spočívala v jeho dlouhé tradici (jako rok založení se uvádí 1048), vědecké činnosti (působení historiků Pitra, Ziegelbauera, Wolného) a politickém postavení (rajhradský opat zasedal na moravském zemském sněmu). Ovšem ve skutečnosti se opatství potýkalo s mnohými problémy, kromě jiného s nedostatkem nových uchazečů o vstup do řádu. Viz MEISSNER, Erhard: *Die Benedictinerabtei Raigern im Wandel zweier Jahrhunderte (1813–1950)*. Bohemia: Jahrbuch des Collegium Carolinum, Band 19, München – Wien 1978, s. 85–121.

³⁸ Šlo o psací stůl z javorového dřeva, šest javorových křesel s politurou, jasanový sekretář (Schreibkasten), ořechový stůl, skříň a skříňku (Trumeau-kasten) a různé doplňky (zrcadlo, mycí stolek, obraz). Tyto nákupy byly také příčinou značného nárůstu cestovních nákladů při návratu do Rajhradu v červenci 1840. Spíše kuriozitou je nákup kanárka s klecí („mit Vogelhaus“), u nějž ovšem není zcela jasné, zda se jedná o součást reprezentace, nebo o osobní zálibu. Knížka příjmů a výdajů, passim, kanárek fol. 4v.

³⁹ Tohoto dne Beda Dudík zakoupil stůl a skříň z ořechového dřeva a toaletní zrcadlo. Na lístku vloženém do sešitu příjmů a vydání je dále uvedena ořechová skříňka (Trumeau-kasten) v ceně 20 zlatých konvenční měny, tj. asi 50 zlatých vídeňské měny. O pár dní později je ve výdajích uvedena hedvábná ložní pokrývka v ceně 30 zlatých vídeňské měny – což zhruba odpovídalo ceně měsíčního ubytování a stravy v dominikánském klášteře nebo dvanáctinásobku částky vyplácené měsíčně sluhovi. Knížka příjmů a výdajů, fol. 7r a 11r; Deník fol. 16r.

let, že klášter musí být velmi bohatý, když i pouhý klerik disponuje stovkami zlatých.

Dalšími, mnohem méně nákladnými formami reprezentace Dudíkovy osoby i kláštera bylo spropitné, které dával jak kočím na cestách, tak různým zaměstnancům rodin, které navštěvoval, a pravidelné malé almužny nejruznějším žebrákům, chudým studentům a osobám stíženým neštěstím (vyhořelým ap.). V rámci jeho rodiny tak jistě působily drobné finanční příspěvky sourozencům.

Další položkou nezbytných výdajů, také částečně související s reprezentací, byly oděv a obuv a příslušná péče o jejich čistotu. V době olomouckých studií si Beda Dudík pořídil novou kleriku⁴⁰ a několik párů bot.⁴¹ Zatímco o boty pravidelně pečoval, jak bylo uvedeno výše, najatý čistič, o péči o svrchní oděv nemáme v dochovaných pramenech žádné zmínky. Pravidelnou položkou jsou pouze výdaje za praní osobního prádla.⁴² Obvykle každé dva až tři týdny svěřoval pradeně dvě nebo tři košile,⁴³ jedny nebo dvojce spodky, asi sedm párů ponožek a punčoch, alespoň dva kapesníky, jeden ručník a jeden nebo dva šátky. Zhruba jednou za dva měsíce nechával prát i ložní prádlo.⁴⁴

Na rozdíl od výše zmíněných skutečností se ze sešitu příjmů a výdajů nedozvídáme téměř nic o Dudíkových zájmech a o tom, jak v Olomouci trávil volný čas. Přehled výdajů uvádí pouze nákup dvou lístků do divadla a jedné zábavné knihy.⁴⁵ O návštěvách divadla se několikrát zmiňuje i deník, většinou se jedná o opery, které jeho autor několika větami hodnotí, libreto mu dává podnět k pohoršení, pokud je příběh příliš nevázaný, ale i k radosti, pokud vede k mravnímu povznesení obecnstva. O knihách se v deníku podrobně

⁴⁰ Uváděno jako „Rock“, což může obecně znamenat i kabát, ale podle uváděného nakoupeného materiálu jde pravděpodobně spíše o kleriku.

⁴¹ Počet nelze přesně specifikovat, u některých položek není zcela jasné, zda se jedná o nákup nového páru nebo o opravu.

⁴² Nepatřil tedy ke studentům zmiňovaným v knize *Z dějin české každodennosti*, kteří prádlo posílali na vyprání domů, což zcela zřejmě souvisí se skutečností, že jeho domov (právně – a podle deníku i z citového hlediska) byl v mužském klášteře. LENDEROVÁ, Milena – JIRÁNEK, Tomáš – MACKOVÁ, Marie: *Z dějin české každodennosti: Život v 19. století*. Praha 2009, s. 88.

⁴³ Publikace *Z dějin české každodennosti* uvádí: „Cti dbalý aristokrat si čistou košili bral denně, měšťan každé tři až sedm dnů.“ V tomto ohledu tedy Beda Dudík zhruba odpovídal dobové konvenci. Tamtéž, s. 77.

⁴⁴ „Waschzettel“. Knížka příjmů a výdajů, fol. 3v.

⁴⁵ HOFSTETTER, Johann Baptist: *L'anecdoteur moderne: der neuesten französischen Anekdotenkrämer, oder tausend biographische Skizzen, Erzählungen, Anekdoten, witzige Einfälle, Schwänke, Calembours, Räthsel etc., aus der neuesten Zeit geschöpft, zur Veredlung des Verstandes und des Herzens, für solche Leser, die sich im Franz. auf eine angenehme und nützliche Art üben wollen*. 2 Bd. Wien 1839.

rozepisuje třikrát – jednou (s velmi konzervativním výsledkem) uvažuje nad vhodností uvěznění autora, kterým byl Silvio Pellico, podruhé polemizuje s pojetím nesmrtelnosti u George Sandové a potřetí se zabývá osobností Napoleona, k jehož závěti („Testament“) se dostal u profesora Vietze. V návaznosti na své historické zájmy se ve volném čase také věnuje nákupům mincí pro rajhradskou numismatickou sbírku⁴⁶ a pořádá archiv dominikánů, který v minulých letech poměry v klášteře značně utrpěl.⁴⁷ Dle zápisů opata také soukromě vyučoval angličtinu.⁴⁸

Záznamy o knihách a divadelních představeních však v deníku zdaleka nepřevažují. Kromě meditací nad různými duchovními tématy a nad vlastní slabostí a hříšností (často v souvislosti s plánovanou a skutečnou dobou studia matematiky) tam ponejvíce nalezneme zápisy o společných vycházkách a o návštěvách, tedy o čase, který trávil ve společnosti jiných osob z církevního, univerzitního, ale i vojenského prostředí.

Nejčastěji se patrně stykal s dominikány. Oslavil s nimi masopust,⁴⁹ s jejích převorem konal vycházky do okolí i cesty ke svým příbuzným⁵⁰ a v den úspěšného složení přísné zkoušky z matematiky pro ně uspořádal „Bene“.⁵¹ Mnohem méně častá a oficiálnější byla setkání s další osobou z církevních kruhů – proboštem Metropolitní kapituly olomoucké Petteamim. Ve svém deníku věnuje fr. Beda mimořádnou pozornost svému pozvání ke stolu v proboštské rezidenci⁵² a také obzvláště zajímavé a důležité rozmluvě, v níž mu probošt sdělil svůj záměr svěřit duchovní správu na Svatém Kopečku (samozřejmě včetně příslušných výnosů z tamějšího kostelního jmění) rajhradským benediktinům.⁵³

⁴⁶ Pořádání klášterní numismatické sbírky se věnoval již dříve. Viz MZA, fond E6, kart. 292, inv. č. 2527, sign. F b 18 b (Anály rajhradského kláštera 1839–1851), fol. 2.

⁴⁷ KALISTOVÁ, Jitka – ROUBIC, Antonín: *Dominikáni Olomouc. Inventář fondu*. Olomouc 1975, nestr. Úvod. Citováno dne 31. ledna 2011 dle http://vade.archives.cz/vade/extdoc/217000010/uvody/1572_831_dominikani_olomouc.pdf.

⁴⁸ MZA, fond E6, kart. 292, inv. č. 2527, sign. F b 18 b (Anály rajhradského kláštera 1839–1851), fol. 4–5. Fr. Beda se anglicky učil v době svého noviciátu, jeho novicmistrem byl znalec několika evropských jazyků Johann Baptist Mück. KINTER, Maurus: *Der mährische Landeshistoriograph Dr. Beda Dudík O. S. B.: Eine Lebensskizze*. Brünn 1890, s. 5.

⁴⁹ Deník, zápis ze 3. března, fol. 12v.

⁵⁰ Např. Deník, zápis z 23. ledna, fol. 2r.

⁵¹ Deník, zápis z 21. května, fol. 30v.

⁵² Deník, zápis z 26. února, fol. 11r–v.

⁵³ Pro ty by to představovalo vítané zlepšení možností pro vzdělání řeholního dorostu na Františkově univerzitě a další výhody. Deník, zápis z 30. března, fol. 19v.

O spolužácích se Dudík zmiňuje málo a většinou jen velmi všeobecně. Výjimku tvoří pánové „Tarocca“⁵⁴ a Lichnowsky, dle fr. Bedy všestranně vzdělání mladí muži, kteří ho jednoho dne přišli navštívit.⁵⁵ Zvláště hrabě Robert Maria Lichnowsky⁵⁶ je mu velice sympatický a olomoucké setkání s ním se stane začátkem celoživotního přátelství, o kterém dodnes svědčí dochovaná rozsáhlá vzájemná korespondence.⁵⁷

Z vyučujících filozofické fakulty se nejčastěji stýkal s profesory Canavalem, Vietzem a Fuxem. Mnohdy šlo samozřejmě o odborné konzultace v rámci přípravy ke zkouškám, ale zdaleka ne vždy. O skutečnosti, že Beda Dudík nebyl svými učiteli považován za „obyčejného“ studenta, svědčí i pozvání na soiree pořádané „k jejich cti“ profesorem Fuxem.⁵⁸ Právě jméno olomouckého profesora matematiky je v deníku zmiňováno nejčastěji. Dudík během svého pobytu navázal úzké vztahy nejen s ním, ale i s jeho rodinou,⁵⁹ kde byl často hostem. Ve svých zápisech věnuje hodně prostoru zejména

⁵⁴ Patrně Bedřich Sylva-Taroucca (1816–1881), budoucí kněz a mecenáš. Stručný životopis viz *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. 24. díl. Praha 1906, s. 480.

⁵⁵ Deník, zápis z 26. dubna, fol. 25r.

⁵⁶ Robert Richard Fortunatus Maria Lichnowsky (1822–1879), budoucí děkan olomoucké kapituly. Jeho patrně nejúplnější životopis viz MZA, fond E6, kart. 221, inv. č. 2064, sign. D n 7/6a (Kinterovy přednášky o Dudíkových stycích s kanovníkem Lichnowským), fol. 36–38.

⁵⁷ Vzájemná korespondence uložená v MZA, fond E6, sign. D m 3/2 c čítá dle inventáře stovky dopisů.

⁵⁸ Deník, zápis z 5. března, fol. 13r.

⁵⁹ Oficiální seznam děkanů Filozofické fakulty na webových stránkách Univerzity Palackého uvádí, stejně jako diplomová práce Pavly Navaříkové, věnující se dějinám matematiky na olomoucké univerzitě, že byl Johann Baptist Fux členem piaristického řádu. Tato informace je v rozporu jak s Dudíkovými deníkovými záznamy, tak také s oddavkovou matrikou olomoucké farnosti u kostela sv. Michala, kde je 7. října 1822 zaznamenán sňatek profesora na místním Lyceu Fuxe s Clothilde, dcerou Josepha Stubenvolla, profesora francouzského jazyka a literatury na Stavovské akademii. Možnosti Fuxova předchozího vystoupení z řádu zde nic nenásvědčuje, neboť jediný zde uvedený dispens je od druhých a třetích ohlášek. Viz <http://www.upol.cz/fakulty/ff/struktura/vedeni-fakulty/dekani-ff-up-v-olomouci/>, citováno 31. ledna 2011; NAVAŘÍKOVÁ, Pavla: *Historie matematiky na olomoucké univerzitě*. Olomouc 2001 (nepublikovaná diplomová práce na PřF UP Olomouc). Dostupné z <http://navarikp.sweb.cz/dipl.html>, tam nestránkováno, citováno 31. ledna 2011; ZAO-O, Sběrka matrik, inv. č. 5642, sign. O V 11, fol. 264.

dětem⁶⁰ manželů Fuxových, chválí jejich vychování⁶¹ i umělecké výkony při rodinných oslavách (zpěv dcery Klotilde o narozeninách její matky),⁶² ale zároveň si uvědomuje jistou nebezpečnost dobrých vztahů s nimi, zvláště s dvěma nejstaršími děvčaty („Mädchen“), která začínají poznávat zcela nové city a bohužel dosud nejsou schopna (dle jeho názoru) pravého (pouhého) přátelství.⁶³ Tento názor patrně během času změnil, neboť jak s manželi Fuxovými, tak i po jejich smrti s téměř všemi jejich dětmi vedl po desítky let korespondenci.

Naopak pouze jednou se Dudík ve svém deníku zmiňuje o setkání s novým učitelem češtiny na stavovské akademii Aloisem Vojtěchem Šemberou. Vyjadřuje své potěšení ze setkání s Moravánem (sic!) a Slovanem (používá také výraz „Stammverwandter“) a z rozmluvy o blahu milovaného národa („Nation“), smutek nad stavem slovanského jazyka a literatury a nad panující lhostejností v tehdejší Olomouci a naději, že Bůh probudí Slovanstvo.⁶⁴

Patrně prvním Dudíkovým známým v olomouckých vojenských kruzích byl jeden z nejvýše postavených důstojníků místní posádky (Platz-Major) Franz Walter von Waltheim.⁶⁵ K navázání kontaktu došlo pravděpodobně přičiněním rajhradského opata, neboť Walter von Waltheim uzavřel před několika lety právě v Rajhradě sňatek.⁶⁶ Zároveň také několikrát fr. Bedovi zprostředkoval zásilku peněz z kláštera.⁶⁷ I v jeho domě byl Beda častým hostem a zde byl také (dost možná na vlastní žádost) seznámen s plukovníkem Michaellem Keckem von Keck.⁶⁸ Ten byl proslulý svými vědeckými

⁶⁰ Manželé Fuxovi měli dle křestní matriky farnosti sv. Michala celkem sedm dětí, z nichž v roce 1840 bylo na živu šest (první syn Oscar Rudolph Joseph zemřel roku 1830 ve věku tří let): Emma Theresia Karolina (nar. 1823), Klotilde Katharina Karolina (nar. 1824), Albina Karolina Katharina (nar. 1829), Karolina Josepha Katharina Theresia (nar. 1831), Otto Joseph Karl Tiburtius (nar. 1833) a Maria Regina Katharina (nar. 1835). ZAO-O, Sbírká matrik, inv. č. 5634, sign. O V 3, inv. č. 5635, sign. O V 4, passim.

⁶¹ Deník, zápis z 12. března, fol. 14v–15r.

⁶² Deník, zápis z 19. března, fol. 16v.

⁶³ Jedná se tedy o dcery Emmu a Klothilde, kterým bylo v té době sedmnáct a šestnáct let. „Ich muß auf meiner Huth sein, um dieses Zutrauen zu rechtfertigen, und nie zu vergessen, daß ich Profess und Benediktiner bin.“ Deník, zápis z 4. března, fol. 12v.

⁶⁴ Deník, zápis z 9. února, fol. 7r.

⁶⁵ Dudík jej zásadně uvádí jako „Herr Platz-Major“. Viz *Militär-Schematismus des österreichischen Kaiserthumes*. Wien 1840, s. 74.

⁶⁶ MZA, fond E6, kart. 292, inv. č. 2526, sign. F b 18 a (Anály rajhradského kláštera 1832–1839), fol. 53.

⁶⁷ Knížka příjmů a výdajů, fol. 12v.

⁶⁸ Dudík jej zásadně uvádí jako „Oberst Khek“. Náležel k 3. Moravskému pluku polního dělostřelectva, který měl štáb v Olomouci, a byl nositelem sicilského Záslužného řádu sv. Ferdinanda. *Militär-Schematismus des österreichischen Kaiserthumes, c. d.*, s. 360.

zájmy a zejména kvalitní sbírkou minerálů, z níž chtěl fr. Beda získat nové exponáty pro klášter. O výsledcích jeho snahy se ovšem z deníku nic nedozvídáme.

Záhadnou nadále zůstává identita dalšího z Dudíkových olomouckých známých, jistého pana Schlosera, kterého také často navštěvoval.

Relativně krátká vzdálenost mezi Olomoucí a Kojetínem či Kroměříží umožnila i několik setkání s rodiči⁶⁹ a sourozenci (zejména s mladším bratrem Antonínem,⁷⁰ v té době studentem kroměřížského piaristického gymnázia), ale i dalšími vzdálenějšími příbuznými.⁷¹ Přesto podle deníkových zápisů trpí fr. Beda občas osamělostí⁷² a odloučením od (blíže neidentifikovaných) brněnských přátel, se kterými může být pouze v písemném kontaktu. Ani ten ovšem není příliš častý – dle okolností dostává jeden až pět dopisů měsíčně (a to včetně psaní od opata a dalších osob), v dubnu, kdy tráví Velikonoce v Brně a v Rajhradě,⁷³ nedostává žádný.

Své hlavní poslání, důkladně se připravit a úspěšně složit rigorosum z matematiky, splnil fr. Beda 21. května,⁷⁴ takže mohl 24. června za přítomnosti svého opata, profesorů, několika kanovníků a krajského hejtmana hraběte Stadiona⁷⁵ slavnostně převzít pergamenový diplom⁷⁶ doktora filozofie a svobodných umění. Slavnostní proslov měl při této příležitosti profesor Fux, rektor fakulty, neboť její děkan profesor Vietz během jara přesídlil do Prahy. Vytištěno bylo sto padesát promočních oznámení,⁷⁷ seznam jejich adresátů se bohužel nedochoval.

⁶⁹ Ve dnech 28. a 29. února u něj byla na návštěvě jeho matka, domů do Kojetína cestoval den na to. Deník, zápis z 28. února–1. března 1840, fol. 11v–12r.

⁷⁰ P. Antonín Dudík (1824 v Kojetíně – 1892 ve Vyškově), kněz a spisovatel. Podrobněji viz heslo Antonín Dudík. In: FORST, Vladimír a kol.: *Lexikon české literatury: Osoby, díla, instituce*. 1 A–G. Praha 1985, s. 612–613.

⁷¹ Deník, zápisy z 16. února a 2. března, fol. 8v a 12r.

⁷² Např. Deník, zápis z 21. ledna, fol. 1v.

⁷³ Při této příležitosti poprvé využil nově vybudovaný první úsek Severní dráhy císaře Ferdinanda. Cesta Brno – Rajhrad stála jeden zlatý vídeňské měny. Knižka příjmů a výdajů, fol. 11v.

⁷⁴ ZAO-O, fond Universita Olomouc, inv. č. 657, kniha č. 609 (Série děkanů, profesorů a doktorů promovaných na filozofické fakultě, seznam rigorosantů a promoci 1828–1851), fol. 25r.

⁷⁵ Oficiální zápis o promoci viz ZAO-O, fond Universita Olomouc, inv. č. 657, kniha č. 609 (Série děkanů, profesorů a doktorů promovaných na filozofické fakultě, seznam rigorosantů a promoci 1828–1851), fol. 34v. Podrobnosti ohledně účastníků viz MZA, fond E6, kart. 292, inv. č. 2527, sign. F b 18 b (Anály rajhradského kláštera 1839–1851), fol. 4–5. Oficiální zápis do „alba“ doktorů je však datován až 27. srpna – viz ZAO-O, fond Universita Olomouc, inv. č. 658, kniha č. 610 („Album“ doktorů filosofie a svobodných umění 1833–1847), fol. 14.

⁷⁶ Uložen v MZA ve fondu E6, inv. č. 452, sign. D m 3.

⁷⁷ Knižka příjmů a výdajů, fol. 12v.

Během července absolvoval čerstvě promovány doktor zkoušky na teologické fakultě⁷⁸ a postupně se připravoval na návrat do Rajhradu, zejména příprava převozu veškerého vybavení pokoje zabrala několik dní. Stejně jako na počátku svého pobytu v Olomouci i na jeho konci vykonal fr. Beda pouť na Svatý Kopeček⁷⁹ a téhož dne nastoupil cestu do Brna, odkud později (vlakem) pokračoval do svého mateřského opatství.

Během měsíce srpna přijal v brněnské katedrále postupně tři vyšší svěcení⁸⁰ a 13. září sloužil v Rajhradě primiční mši svatou.⁸¹

Počátkem října převzal od profesora Wolného výuku latinské a řecké filologie na brněnském filozofickém ústavu, čímž bylo Wolnému umožněno začít se intenzivněji věnovat přípravě jeho dodnes nepřekonaného díla – moravské církevní topografie. Pro dr. Dudíka tak začala další (téměř patnáctiletá) životní etapa.

RESUMÉ

BEDA DUDÍK OSB DOKTORANDEM V OLOMOUCI

Jedním ze studentů, kteří získali doktorský titul na olomoucké Františkově univerzitě, byl i budoucí moravský historiograf Beda Dudík (1815–1890), mnich benediktinského opatství v Rajhradě. Opat Viktor Schlossar jej v jeho snaze o získání vyššího vzdělání podporoval i z toho důvodu, že již od založení filozofického ústavu v Brně byl rajhradský klášter povinen zajišťovat některé vyučující. První část přípravy k doktorským zkouškám absolvoval Dudík soukromě během svého studia teologie v Brně, druhou během zhruba ročního pobytu v Olomouci (září 1839–červenec 1840). Zde si vedl osobní deník a knihu příjmů a výdajů, z nichž jsme poměrně podrobně informováni o jeho každodenním životě. Největší část nákladů představovaly poplatky spojené se studiem a také platby za ubytování a stravu v dominikánském klášteře. Dudík v Olomouci vedl bohatý společenský život, který svědčí o jeho mimořádném postavení mezi ostatními studenty. Slavnostně promován doktorem filozofie a svobodných umění byl 24. června 1840.

⁷⁸ Viz výše.

⁷⁹ Knížka příjmů a výdajů, fol. 4v a 13r.

⁸⁰ Podjáhenské svěcení přijal 16., jáhenské 18. a kněžské 20. srpna. MZA, fond E6, kart. 151, inv. č. 1947, sign. D m 3/3 – 1, fol. 130–132 (Potvrzení o jednotlivých svěceních).

⁸¹ Kromě rodičů a dalších hostů byli přítomni i profesori Fux a Spunar. MZA, fond E6, kart. 292, inv. č. 2527, sign. F b 18 b (Anály rajhradského kláštera 1839–1851), fol. 5.

SUMMARY*BEDA DUDÍK – AN OSB POSTGRADUATE STUDENT IN OLOMOUC*

Beda Dudík (1815–1890), the prospective Moravian historiographer and a monk of the Benedictine abbey in Rajhrad, was one of the students who obtained the doctor's degree at František University in Olomouc. Abbot Viktor Schlossar supported him in his effort to obtain higher education because the monastery in Rajhrad was obliged to provide the philosophical institute in Brno with some teachers throughout its existence. Dudík completed the first part of the preparation for his doctoral exams privately during his theological studies in Brno, the second part during his one-year sojourn in Olomouc (September 1839–July 1840). He kept his private diary and a book of incomes and expenses. We are informed about his everyday life relatively in detail from these books. The biggest part of his expenses were fees connected with his studies and payments for accommodation and board in the Dominican monastery. In Olomouc Dudík led a rich social life which reflects his extraordinary status among other students. He obtained his doctorate in philosophy and arts on 24th June 1840.

Translated by Mgr. Jitka Pelikánová

Mgr. Ema Tomášková
Heroltice 95
682 01 Hoštice-Heroltice